

Za klavir priredil Josip Pavčič

Dr. Ivan Lah

O tatičku Masaryku

Pogovor s sinčkom Andrijanom

»Kdo je to?«
 »T. G. Masaryk.«
 »Ali je velik?«
 »Velik. Tudi ti boš nekoč velik, Andrijan. Zdaj si še majhen. Koliko si star, Andrijan?«

»Tri leta.«
 »Tri leta! Nekoč pa boš star več in boš velik.«
 Andrijan steguje roke, vzpenja se na stol.

»Tako velik.«
 »Da, tako velik. Takrat boš imel mnogo knjig, kakor tata.«
 Andrijan gleda knjige v knjižni omari.

»In takrat boš vedel, kdo je bil Masaryk.«

»Masaryk...«
 Andrijan gleda lepo knjigo, ki mu jo je Miklavž prinesel iz daljne Prage.

»A to je Masaryk? Kaj pa dela?«
 »Z otroki se igra.«

»Kje pa?«
 »Daleč, daleč na češkem. Tam je grad Lany. Tam je živel Masaryk.«

»Kaj več ne živi?«
 »Ne. Umrli je. Vidiš, tu je njegova zadnja slika.«

Andrijan gleda in misli.

Slišal je že o mamici, ki je umrla. Tudi zajček je umrl in so ga štirje vrani pokopali. Nesli so ga na pokopališče.

»Kje pa je pokopališče?«
 »Tam zadaj, za gradom. Tam so ga pokopali.«

Tatiček Masaryk - prijatelj mlad.ne

Andrijan misli in gleda.
 »In otroci so ostali revčki sami.«
 Tako je slišal o otrocih, ki jim je umrl oče.

»Da. Zelo radi so ga imeli. Rekli so mu tatiček.«

»Tatiček.«
 Andrijanu ugaja ta beseda.

»Tatiček«, ponavlja. »Tatiček. Kdo pa je bil tatiček?«

»Tatiček je bil nekoč majhen kakor ti. Pomisli: med drevjem je bil grad in pod gradom je bila pristava; to je hiša za posle in delavce. Tam je rastel deček, ki je bil tak kakor ti. In mama ga je zelo rada imela, ker je bil priden. Oče pa je bil kočijaž, ki je vozil v kočiji grajsko gospodo. Temu dečku je bilo ime Tomaž.«

»Tomaž.«
 »Da. Tomaž. Tomažek so mu rekli. Potem pa je vzrasel, da je bil že skoraj velik.«

»A takole?«

»Da, tako velik. Ko je človek velik, mora iti v šolo. Tudi on je šel, Andrijan, in se je pridno učil.«

»Jaz se bom tudi.«

»Je že prav. Potem pa je šel k vašemu kovaču in je rekel, da bo tudi on kovač. Saj si videl sliko, kako kovač železo razbija?«

»Bunkati, bunkati.«

»Da. Oj kovač, kovač, kovač, neugnani razbijač, nakovalo razdejal, kje bo pa sedaj koval!

Pa je prišel mimo učitelj in je rekel: »Tomažek, pojdi z menoj, učil se boš za učitelja.« In Tomažek je šel z njim in je postal učitelj. Otroke je učil a b c. In na koru v cerkvi je igral na orgle. Kakor si slišal v nedeljo, ko si bil pri maši. Pa je rekel: »Učil se bom latinsko... Pomisli, Andrijan, latinsko. Kdor hoče biti učen, mora znati latinsko. In se je učil. Potem je šel v gimnazijo. To je velika šola, kamor hodi naša Mila. Tam je študiral. Osem razredov ima gimnazija, vse je študiral in preštudiral. Potem je šel na visoke šole in postal profesor.

Profesorji so učeni ljudje. Tudi on je bil učen. Že od mladih let je zbiral knjige in prebiral. Imel jih je mnogo tisoč. Zato so hodili k njemu v šolo drugi, ki so se hoteli kaj dobrega naučiti. Učil je v Pragi na češkem. Praga je veliko in slavno mesto. Imela je že takrat pol milijona prebivalcev. Vanjo so prihajali učenci iz vseh dežel. In vsi so hodili v šolo k Masaryku. Tudi tvoj tata je takrat prišel v Prago. Hodil je vsak dan v šolo in najraje je hodil k Masaryku. On nas je učil, kako moramo biti dobri in poštenj. Da moramo ljubiti svoj narod in domovino. Da moramo zanj živeti in delati. Da pa se ne smemo bahati pred drugimi. Vedno moramo biti strogi proti sebi in vzgojiti sami sebe v trezne, resne in plemenite ljudi! Ne smemo lagati ne sebi, ne drugim. Vedno in povsod se moramo boriti za resnico in pravico. Če bomo tako delali in živeli, bomo najbolj služili svojemu narodu in koristili svoji domovini. Tudi če je domovina nesrečna in nesvobodna, jo moremo osrečiti in osvoboditi le s takim delom, ki je njej v čast in ponos. Po tem delu nas spozna svet.«

Andrijan ne posluša več. Ogleduje si slike, ki ga najbolj zanimajo. Posebno vojaki. Tudi tata je skoraj pozabil na Andrijana. Spomnil se je na Prago in tista lepa mlada leta. In zdaj pripoveduje prav za prav sam sebi svoje spomine.

Ob šumeči reki Vltavi so posedali dijaki in gledali na kraljevske dvore na Hradčanih, kjer so včasih vladali češki kralji. Ponosno se je svetila zelena streha nad kapelo sv. Vavrlava, patrona zemlje češke. In ob njej se je dvigala dvostolpa cerkev sv. Vida. Že tri sto let so jo gradili, pa še ni bila gotova. Čez Vltavo se je vzpenjal na kamenitih obokih most kralja Karla, očeta domovine. Šest sto let je že star! Kaj vse je videl in doživel! Tam na oni strani mostu so stare hiše in šole. Tam se zbirajo učenci, ki hočejo poslušati Masaryka (kajti na visoki šoli je svoboda in učenci si sami izbirajo svoje profesorje). Tam so včasih prebivali češki plemiči, zdaj so tam šole. Da, vse, kar je našega, moramo ljubiti, najbolj pa može, ki so se borili za resnico. Mnogi so trpeli zaradi nje — mi moramo poznati njih delo in nauke. Vsi so ljubili svoj narod, a najbolj one delovne kmečke in trške ljudi, ki so bili najbolj pomoči potrebni. Mi vsi moramo služiti ljudstvu.

Tako je učil Masaryk mladino. Mnogo njegovih učencev je odhajalo iz Prage domov in so nosili njegove nauke s seboj. Tako je njegovo ime zaslovelo povsod, tudi pri nas.

Takrat naša domovina še ni bila svobodna. Zato so delali vsi njegovi učenci na to, da bi jo osvobodili. Toda Nemci so hoteli vladati povsod: v Pragi, na češkem in pri nas na Korškem, v Ljubljani in v Trstu. Zato so sovražili Srbe, ki so nas hoteli osvoboditi. Pripravljali so se na vojno in najprej hoteli uničiti Srbijo. Tako je nastala svetovna vojna. Takrat je profesor Masaryk odšel iz Prage v Švico in od tam v Pariz in London, da nam je pridobil zavezništvo in prijateljev, ki so se borili z Nemci za naše osvobojenje. Iz Londona je odšel v Rusijo in v Ameriko, da je pripravil vrtnice češkim in našim vojakom, ki so se borili za nas.

V Ameriki je takrat vladal predsednik Wilson, Masarykov prijatelj,

ki je zahteval, da morajo biti vsi narodi svobodni in da morajo dobiti vsak svojo državo. Zato so zahtevali Čehi in Slovaki svojo državo Češkoslovaško republiko, Srbi, Hrvati in Slovenci pa svojo svobodno državo — Jugoslavijo. Tako smo se osvobodili in ujediniili. Predsednik Češkoslovaške republike je postal Masaryk, ki je bil velik prijatelj našega kralja Aleksandra. Lepa slavnost je bila v Pragi, ko se je pred božičem l. 1918. vračal predsednik Masaryk v svojo osvobojeno domovino. Spremljali so ga vojaški legionarji in Sokoli. Srečno je vladal svoji državi do pozne starosti, ko je odšel na oddih v Lane. Bil nam je vedno zvest zaveznik. Ljubili in spoštovali so ga vsi državljani kot svojega tatička, cenili in uvaževali so ga vsi narodi sveta. Tako je umrl slavljen in češčen povsod in na njegov pogreb v Pragi so prišli zastopniki vseh narodov in držav. Med prvimi so bili naši državniki in Sokoli. Na topovskem vozu so ga peljali trije pari konj s praškega gradu, kjer so se tri dni in tri noči neprestano vrstili

stotisoči ljudi, ki so ga prišli kropiti. Na kolodvoru mu je češkoslovaška vojska izkazala zadnjo čast. Vsa Praga je bila odeta v črno; več ko milijon ljudi je stalo po ulicah, kjer se je pomikal sprevod, ki je bil dolg sedem kilometrov.

Pogled na Hradčane v Pragi

Vlak je odpeljal krsto v Lane, kjer si je želel biti prezident Masaryk pokopan poleg svoje žene Šarlote...

Andrijan se je bil medtem popolnoma zagledal v svoje slike. Premlad je še, da bi razumel vse to. Tudi vi gledate le od daleč na ime, ki ga je poznal vsak češkoslovaški otrok.

»Tatiček!«

Da, dober vladar je gospodar svoje domovine in oče svojemu narodu. Zato so srečni narodi, ki jim vladajo domači vladarji. Gorje narodom, ki jim vladajo tuji kralji in cesarji.

Vse to boste razumeli šele, ko boste spoznali zgodovino svojega naroda in svojo lastno zemljo. »To je naša prva dolžnost«, tako nas je učil Masaryk. Zapišimo si njegov nauk v srce!

**Masarykova rojsna hiša
v Hodoninu na Moravskem**

Iz mladih peres •

PROŠNJA BOŽIČKU

Ko boš zapuščal svetla nebesa,
polno sladkosti si v malho nabaši,
pisane svinčnike, zvezke, peresa,
potlej pa brž konjiča zajaši
in se oglasi pri Turkovi Daši!

SVETI VEČER

Pri jaslicah v kotu
lučka gori,
na mizi božično
drevesce stoji.

V sreči blesteči
misel mi roma
k deci, ki nima
toplega doma...

M. Trstenjak